

20/10/2011

Fagerbergutvalgets utredning NOU 2011:6 et åpnere forskningssystem, ref 201102591

Sammanfattning

Norsk Teknisk Museum föreslår att det inrättas särskilda bedömningskriterier för forskning som bedrivs vid landets museer så att även utställningar likställs med mera traditionella forskningspublikationer och andra indikatorer som Fagerbergutvalget diskuterar. En sådan ordning förutsätter att det utvecklas evalueringssystem för bedömning av utställningar som "forskningspublikationer". Norsk Teknisk Museum menar att Norges Museumsforbund kan vara en lämplig instans för vidare utredning av ett sådant evalueringssystem.

Motivering

Kunnskapsdepartementet har bett om kommentarer och synpunkter på Fagerbergutvalgets utredning och särskilt om kommentarer kring etableringen av en uppsättning indikatorer som kan bli ett verktyg för aktörer på olika nivå i systemet, så att dessa kan värdera sammanhang mellan mål, resurser och resultat i norsk forskning.

Norsk Teknisk Museum är ett nationellt museum för teknik, vetenskap, industri och medicin. Museets verksamhet är reglerad av de övergripande kulturpolitiska och museipolitiska mål som sättes av statsmakten. Museets grundläggande uppgifter kan sammanfattas i termerna (samlings)förvaltning, forskning, förmedling och förnyelse (se St. meld. Nr. 49 (2008-2009): Framtidas museum).

Museerna i Norge är dämed pliktiga att bedriva forskning. Museernas forskning är i sig en liten del av det totala norska FoU-systemet, men bedriver forskning under särskilda betingelser och har tillgång till en bred förmedlingsarena som når många i Norge.

Norges Museumsforbund har vid ett antal tillfällen de senaste åren behandlat frågan om forskning på museerna, även om forskning långt ifrån fått samma uppmärksamhet som förvaltning och förmedling. Museumsforbundet pekar på att museernas samlingar utgör den grundläggande källan för generering av ny kunskap inom museisektorn och att forskning baserad på samlingarna gör museerna i stand att skapa unik ny kunskap. Det är denna unika tillgång till samlingar som legitimerar

museernas uppgift att forska. Museumsförbundet pekar på vikten av att forskningsresultaten måste synliggöras genom publikationer, utställningar, seminarier och andra förmedlingsaktiviteter, samtidigt som man pekar på att universitetssystemens evalueringssystem kan verka hämmande på samarbetet mellan museer och universiteten.

Det bedrivs idag en betydande mängd kunskapsproduktion på landets museer som huvudsakligen presenteras genom produktionen av nya utställningar. En del utställningar är ett direkt resultat av flera års museal forskning eller är delvis baserad på egen, museal forskning, i samarbete med annan forskning som bedrivs inom universitetssektorn. Inte sällan är också utställningar tillkomna som ett samarbete mellan museer och universiteten. Den kunskapsproduktion som bedrivs på museerna är ett resultat att flera olika aktiviteter som tillsammans kan sägas utgöra en kunskapsproducerande kedja. Dokumentation av föremål och objekt är en grundpelare i denna kunskapsproduktion, en dokumentation som sedan förädlas och för vidare till förmedlingsåtgärder, inte sällan med flera led av ytterligare kunskapsinhämtning och kunskapsbearbetning innan förmedling kan ske. Själva forskningen blir därmed, i den museala verkligheten oftast en aktivitet som inte enkelt går att särskilja från den kunskapsproduktion som sker både när det gäller förvaltning och förmedling. Med en någorlunda rimlig tolkning av forskningsbegreppet, bör kunskapsbaserade aktiviteter som förvaltning och förmedling inräknas i forskningsbegreppet.

Om man önskar att utveckla museernas forskningsfunktion är det viktigt att forskningen och museerna har samma slutliga mål. Det får inte bli så, att museiforskningen blir en egen sektor som försöker efterlikna universitetens forskning, forskningsproblem och sätt att redovisa forskningsresultat, medan museernas huvudaktiviteter och målsättningar knutna till samlingar och utställningar drar i en annan riktning. Forskningen vid museerna måste drivas av samma typ av problemställningar som är museernas huvudsakliga utmaningar: att uttrycka analytiska och syntetiserande resultat i form av utställningar och kataloger, samlingsförvaltning och nätplatser för en intresserad allmänhet. Skall museerna klara det måste de hela tiden i sin forsknings- och utvecklingsverksamhet ha förmedlingen (oavhängigt av förmedlingsteknologi: utställning, katalog, nätet) i sikte som en slutprodukt, på samma sätt som universitetsforskaren har artikeln och konstnären sitt verk i sikte.

Därför finns det anledning ifrågasätta om enbart forskningspublikationer skall räknas som mätbara resultat av den forskning som sker på museerna. Ur Norsk Teknisk Museums synvinkel borde det vara betydligt mera träffande att även betrakta museernas utställningar som mätbara "publikationer". (Inte sällan åtföljs utställningarna dessutom av omfattande utställningskataloger.) Utställningarna är museernas främsta arena för att förmedla den kunskapsproduktion som bedrivs på museerna.

Så finns det självklart ett praktiskt problem: hur registrera, mäta och värdera kvalitet, originalitet, nyskapande och didaktik för utställningar. Att utveckla en god museikritik efter internationella standarder måste låta sig göras i Norge liksom i andra länder. Det arbetet bör kanske helst ledas av Norges Museumsförbund, som förmodligen behöver en del tid för att utveckla ett gott evalueringssystem. Å andra sidan är det svårt att se att det inte också i museisektorn skulle kunna utvecklas ett peer review-system som är av internationell klass. Parallellen till de olika fagrådens förvaltning och rangering av vetenskapliga tidskrifter (nivå 1 och nivå 2 samt icke-kvalificerat) borde kunna tjäna som en möjlig förebild och då få sin motsvarighet i museisektorn vad gäller utställningskvalitet efter en grundläggande diskussion om vilka kriterier som ska vara centrala.

Inspiration och förebilder kan dessutom sökas från det konstnärliga området. Både Norge och Sverige har, som några av de första länderna i Europa, tillsammans med England, utvecklat ordningar för att ta tillvara konstnärlig verksamhet som en del av sökandet efter ny kunskap och som en del av forskningen.

I Norge finns Stipendiatprogrammet för konstnärligt utvecklingsarbete som är parallell med forskarutbildning och organiserat som ett doktorandprogram. Programmet ska säkra konstnärligt utvecklingsarbete på högsta nivå och leda fram till kompetens motsvarande "førsteamanuensis". Det konstnärliga arbetet och resultatet (i form av konstnärlig gestaltning i det som kallas "offentlig presentation") bedöms av en särskild utsedd kommitte, som bedömer originalitet, uttryck, konsistens, aktualitet, förmedling och produktion av nya insikter och ny kunskap.

I Sverige har det svenska vetenskapsrådet sedan flera år gett stöd till konstnärligt arbete och konstnärligt utvecklingsarbete. De redovisningskrav som vetenskapsrådet använder innebär att konstnärerna både behöver redovisa publikationer och dokumentera gestaltning (exv. en utställning). Vetenskapsrådet efterfrågar i slutredovisningen också en reflektion kring det skapande arbetet och en dokumentation av själva skapandeprocessen.

Det finns alltså redan etablerade ordningar för att bedöma forsknings- och utvecklingsarbete som inte primärt resulterar i traditionella forskningspublikationer. En sådan ordning skulle i utgångsläget också kunna appliceras på museernas utställningsarbete. Förutom till utställning tillhörande publikationer skulle museerna mycket väl kunna dokumentera själva utställningen, samt processen bakom utställningsproduktionen.

Fördelen med att utveckla ett evalueringssystem för museisektorn är att forskningsinsatsen i museisektorn mycket lättare kan bringas i harmoni med sektorns huvudmål och att sektorn kan bli värdesatt på sina egna premisser och inte som i dag (när det gäller forskning) utvecklas till prefiera satelliter till universitetssystemet. Det verkar tväremot blockerande och blir hämmande för nyskapande, innovation och forskning på museerna.

Men ett sådant åtagande från museerna själva skulle i sin tur kräva att forskningsfinansierande aktörer inom FoU-systemet möter detta åtagande med ett vidgat begrepp av vad som räknas som mätbara resultat av forskning och börja betrakta utställningen som ett eget och relevant medium för att publicera forskning. Det är viktigt om målet i bred mening är att öka kvaliteten på norskt forsknings- och utvecklingsarbete, att det inte förekommer målkonflikter inom en sektor som trots allt under 2010 hade över 10 miljoner besökare och därmed är en stor förmedlingsarena för forskning.

Hans Weinberger

Museidirektör
Norsk Teknisk Museum